

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละไม่ต่ำกว่าสามแสนล้านบาท จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบตั้งแต่การวางแผนนโยบาย การวางแผน และการวางแผนกลยุทธ์ในการปฏิบัติงาน นับตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ไปจนถึงระดับประเทศอย่างเป็นทางการได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยเฉพาะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – พ.ศ.2549) ดังนี้คือประการแรกเร่งเตรียมความพร้อมให้กับการปกครองส่วนท้องถิ่น ประการที่สองเร่งยกระดับมาตรฐานคุณภาพและปฏิบัติการทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเน้นผู้ประกอบการขนาดกลาง ขนาดย่อมและชุมชนท้องถิ่น ประการที่สามด้านการประชาสัมพันธ์และเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยไปในนานาประเทศ ประการที่สี่เร่งปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว และ ประการสุดท้ายปรับปรุงด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบัน และอนาคตตามลำดับ (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2547 : 3 – 1)

สำหรับในปัจจุบันแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท ทั้งที่เป็น โอกาสและข้อจำกัดต่อการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้มีภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น โดยยังคงอัญเชิญ **“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** มาเป็นแนวปฏิบัติ ในการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี **“คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา”** ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธันวาคม 2548 : 2)

เกาะพะงันเป็นอำเภอหนึ่งในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีพื้นที่น้อยที่สุด ตั้งอยู่นอกชายฝั่งทางทิศตะวันออกของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประมาณ 100 กิโลเมตรมีสภาพ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาชายหาด ที่ราบมีเพียง 1 ใน 4 ของพื้นที่ทั้งหมด ห่างจากอำเภอเกาะสมุย ประมาณ 15 กิโลเมตร ประกอบด้วยเกาะใหญ่ 2 เกาะ คือเกาะพะงัน มีพื้นที่ 168 ตารางกิโลเมตร และเกาะเต่า 25 ตารางกิโลเมตร(รวม 193 ตารางกิโลเมตร) เป็นพื้นที่ที่สงบสวยงามและมีเอกลักษณ์เฉพาะนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญของภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยแห่งหนึ่งรัฐบาลโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ได้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเกาะพะงันไปในทิศทางและรูปแบบที่ดี มีนักท่องเที่ยว ทั้งจากนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ ประเทศนิยมมาท่องเที่ยวที่เกาะพะงันปริมาณมาก

นอกจากปริมาณนักท่องเที่ยวที่เดินทาง ยังมีห้องพักขยายตัวมากขึ้นแล้ว ยังพบว่ามีการเจริญเติบโตของสถานบริการต่างๆกระจายตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลักจำนวนมากก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลง มีมลภาวะค่อนข้างสูง และในหลายพื้นที่ของเกาะพะงันได้เกิดปัญหาอย่างชัดเจน ทำให้เกาะพะงันเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีขึ้น โดยเน้นให้จังหวัดสุราษฎร์ธานีเป็นเมืองที่มีประชาชนคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจดี มีการกระจายรายได้และพึ่งพาตนเอง สภาพแวดล้อมสะอาดปราศจากมลพิษ แบ่งวิสัยทัศน์ออกเป็น 5 ด้าน โดยกำหนดการพัฒนาด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี. 2546 : 62 – 64)

หาดรีนเป็นส่วนหนึ่งของเกาะพะงัน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศนิยมมาท่องเที่ยวมากที่สุดบนเกาะพะงัน หาดรีนเป็นสถานที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการเจริญเติบโตของสถานบริการ หาดรีนมีลักษณะเป็นหาดที่มีความยาว 2.5 กิโลเมตร โดยเฉพาะบรรยากาศของงาน "ฟูลมูน ปาร์ตี้" ที่ชื่อดังกระฉ่อนไปทั่วโลก ซึ่งมีการจัดงานตอนกลางคืนที่มีพระจันทร์ขึ้นเต็มดวงจะเห็นว่า มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหลายชาติหลายภาษา ทั้งฝรั่งแถบยุโรปอเมริกา หรือชาวเอเชียญี่ปุ่น ได้วัน รวมทั้งคนไทยที่สนใจ ในทุกคืนที่พระจันทร์ขึ้นเต็มดวง หาดรีนแห่งนี้ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบเชื่อมต่อระหว่างเขาหิน 2 ลูกที่ยื่นออกไปเป็นแหลมรีน ทำให้แบ่งพื้นที่เป็นหาดรีนนอก และหาดรีนใน โดยมีพื้นที่ตรงกลางเป็นที่ลุ่มน้ำขัง หรือชาวเกาะเรียกว่า พรุ คือ พรุหาดรีนนั่นเอง ชายหาดมีทรายที่ขาวนวลละเอียด น้ำทะเลใสสะอาดเห็นพื้นทรายใต้น้ำ เหมาะอย่างยิ่งสำหรับที่จะอาบแดดหรือเล่นน้ำทะเลที่หาดรีน

จากการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจึงทำให้หาดรีนเกิดมลภาวะค่อนข้างสูง เช่น ขาดที่ว่างโล่งและสถานที่สาธารณะสำหรับจัดงานเทศกาลและกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนที่โล่งเพื่อการนั่งทานอาหารและพักผ่อนหย่อนใจสำหรับชุมชน ขาดการพัฒนาโครงข่ายถนนให้เป็นระบบ ขาดการควบคุมการก่อสร้างอาคาร สองฝั่งถนนทำให้มีอาคารสร้างชิดเขตทาง ไม่มีระยะถอยร่นใช้เขตทางเป็นที่จอดรถทำให้การจราจรติดขัด ขาดทางเดินและทางจักรยานที่เป็นสัดส่วนและมีความปลอดภัยจากยานยนต์ ซึ่งนอกจากจะสนองความต้องการของชุมชนแล้วยังเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนหาดรีนและเกาะพะงัน ขาดการพัฒนากิจกรรมและภูมิทัศน์ชุมชนที่สร้าง

ภาพลักษณ์ความเป็นชุมชนท่องเที่ยว แบบหาดทรายชายฝั่งทะเล ที่ได้มาตรฐานระดับนานาชาติ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.2538 : 4 – 12)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนหาดรีน โดยทำการศึกษาสภาพทางกายภาพของหาดรีน และศึกษาพฤติกรรมของชุมชนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยพิจารณาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว โดยนำมากำหนดรูปแบบของการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนหาดรีน เพื่อการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควบคู่ไปกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเป็นการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดการพัฒนาและใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพบริเวณชุมชนหาดรีนอำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อการศึกษาพฤติกรรมของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองในการท่องเที่ยวชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.3 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากแนวคิดและทฤษฎีของ นัตรชัย พงศ์ประยูร. (2547 : 17) การศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าย่านถนนนครนอก – นครใน ในเขตพื้นที่เทศบาลนครสงขลา จะทำการศึกษาด้านกายภาพในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะและสภาพชุมชน, สภาพและปัญหาการจราจร, ลักษณะทางสถาปัตยกรรม, องค์ประกอบชุมชนและลักษณะทางภูมิทัศน์

จากแนวคิดและทฤษฎีของ สนธยา พลศรี. (2533 : 46) ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน จะทำการศึกษาด้านเศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน, การประกอบอาชีพ, กิจกรรมหลักของชุมชน, หลักการใช้ที่ดิน, ลักษณะการถือครองที่ดิน

จากแนวคิดและทฤษฎีของ สมพล คำรงค์เสถียร (2545 : 32) การออกแบบชุมชนเมือง จะทำศึกษาด้านสังคม, วัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้ โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม, สถาบันทางสังคม, บริการของรัฐ, ทศนคติของประชาชน, กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำหลักการที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้นเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทำการศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพและพฤติกรรมของชุมชนและนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยพิจารณาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว โดยใช้แนวคิดของเดชา บุญค้ำ เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย โดยมีแนวทางการพัฒนาองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองดังนี้ เดชา บุญค้ำ (2531 : 4,1)

1. ย่าน (District)
2. ที่ว่างโล่ง (Nodes)
3. เส้นทางสัญจร (Paths)
4. ที่หมายตา (Landmarks)
5. ขอบเขต (Edges)

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมุ่งศึกษาจากประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวบริเวณชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีขนาดพื้นที่ประมาณ 2.50 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จรด	บ้านน้ำตก
ทิศใต้	จรด	ทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันออก	จรด	ทะเลอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	จรด	บ้านค่าย

ภาพที่ 1.1 แสดงตำแหน่งหาดรีนที่ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกเฉียงชายฝั่งทะเลอ่าวไทย
ที่มา : <http://www.google.earth.com>

1.4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. ประชาชนท้องถิ่นบริเวณชุมชนหาดรีน ประกอบด้วย ประชาชนในพื้นที่บริเวณหาดรีน ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบริเวณหาดรีน ทั้งหมดรวม 598 คน
2. กลุ่มนักท่องเที่ยวบริเวณชุมชนหาดรีน ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวบริเวณชายหาดรีนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในช่วงเดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ 2550 ทั้งหมดรวม 11,787 คน

1.4.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มาจากกลุ่มประชาชนในบริเวณชุมชนหาดรีน ประกอบด้วย

1. ประชาชนในพื้นที่ชายหาดรีน จำนวน 425 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ใช้กลุ่ม ตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2. ผู้นำชุมชน จำนวน 3 คน ผู้วิจัยศึกษาทั้งหมด 3 คน
3. ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบริเวณหาดรีน จำนวน 170 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน
4. กลุ่มนักท่องเที่ยวบริเวณชายหาดรีนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในช่วงเดือน มกราคม 2550- กุมภาพันธ์ 2550 จำนวน 11,787 คน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาด ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 150 คน

1.4.3 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบไปด้วย

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ บริเวณชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
2. พฤติกรรมของชุมชนและนักท่องเที่ยวบริเวณชุมชนหาดรีน เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 การพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว หมายถึง การพัฒนาพื้นที่ชุมชนหาดรีน โดยปรับปรุงพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วให้มีความเรียบร้อยสมบูรณ์ สวยงามและมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และพัฒนาพื้นที่อื่นๆให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยว

1.5.2 ชุมชนหาดรีน หมายถึง พื้นที่ชุมชนหาดรีน อำเภอเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 4 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน

1.5.3 นักท่องเที่ยว หมายถึง กลุ่มคนที่เดินทางมาท่องเที่ยวในชุมชนหาดรีน ในช่วงเวลาเดือน มกราคม 2550- กุมภาพันธ์ 2550

1.5.4 สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนหาดรีน หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของชุมชนหาดรีน คือ

1. ย่าน (District) หมายถึง บริเวณที่คล้ายคลึงกันในวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สถาปัตยกรรม หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น

2. ที่ว่างโล่ง (Nodes) หมายถึง พื้นที่ว่างโล่งโดยที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น สวนสาธารณะ สวนหย่อม ลานกิจกรรม ลานอเนกประสงค์ ลานกีฬา
3. เส้นทางสัญจร (Paths) หมายถึง เส้นทางที่ใช้เดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเช่นถนนทางเดินเท้า ทางเดินเรือ
4. ที่หมายตา (Landmarks) หมายถึง บริเวณที่มีความสวยงามเป็นพิเศษ สะดุดตามองเห็นแต่ไกล มีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมของคนในเมืองและนักท่องเที่ยว
5. ขอบเขต (Edges) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งอยู่ในบริเวณและสามารถมองเห็นได้ด้วยตา

1.5.5 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวกับปัจจัยดังนี้

1. ย่าน หมายถึง บริเวณที่นักท่องเที่ยวมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก เช่น ย่านพาณิชยกรรม หรือบริเวณที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมสถานที่
2. ที่ว่างโล่ง หมายถึง บริเวณที่นักท่องเที่ยวมาใช้เป็นจุดพักผ่อนหรือทำกิจกรรม
3. เส้นทางสัญจร หมายถึง เส้นทางที่กำหนดขึ้นเพื่อนักท่องเที่ยว (เส้นทางท่องเที่ยว)
4. ที่หมายตา หมายถึง บริเวณที่มีความพิเศษ สะดุดตา มองเห็นได้ในระยะไกลมีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรมของคนในเมืองและนักท่องเที่ยว
5. ขอบเขต หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งอยู่ในบริเวณและสามารถมองเห็นได้ด้วยตา

1.5.6 รูปแบบการพัฒนากฎมิตน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว หมายถึง การศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนหาครั้นและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยว เพื่อกำหนดรูปแบบการพัฒนากฎมิตน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว